

DET 20. ÅRHUNDREDE

Karen Glente, Karin Kryger og Orla Pedersen (red.): *Dydens løn. Soldenfeldts Stiftelse 1894-1994*. (Christian Ejlers' Forlag, 1994). 160 s., 200 kr.

En bog om Soldenfeldts Stiftelse lyder ikke så morsom, men den er morsom, pænt indbundet og med illustrationer.

Stiftelsen, der ligger på Sortedamsdosseringen i København, var en testamentarisk gave fra to brødre Soldenfeldt, og den var beregnet for værdige og trængende husjomfruer, lærerinder, syjomfruer og andre fruentimmer – og for »værdige trængende aldrende tjenestepiger«, og dertil må man så sige, at det var dengang.

Stiftelsen blev oprettet med to afdelinger, en for den første kategori og en for det mere beskedne klientel, nemlig de aldrende tjenestepiger. Smuk og behagelig efter datidens målestok og ud fra et ærligt ønske om at hjælpe de ofte oversete enlige kvinder.

Brødrene Soldenfeldt, der var af jødisk afstamning, giftede sig aldrig, den ene var jurist, den anden forlagsboghandler. De havde som husbestyrerinde en søster til Regine Olsen, Kierkegaards Regine, hun blev også betænkt efter deres død, og det antydes, at de to brødre ikke ville stå i vejen for hinanden, man nøjedes med at holde af på afstand.

Bogen er redigeret af Karen Glente, Karin Kryger og Orla Pedersen, og man sluger flere af dens bidrag, bl.a. af Ditlev Tamm om københavnske stiftelser, Hans Kryger Larsen om brødrene Soldenfeldt og Tinne Vammen om forstanderinden, sidstnævnte hed Louise Fenger. Man får her en kvindeskæbne fra dengang, man enten ku' blive gift eller glemmt. Louise Fenger blev ikke gift, men altså husket alligevel i denne bog.

Stiftelsen lever stadig, lidt medtaget, forandret og naturligvis for andre end aldrende tjenestepiger og forhenværende husjomfruer. Og det skal ikke glemmes, at brødrene Soldenfeldt havde forståelse for kvinder ud fra den tids forudsætninger.

Ny Paludan-Müller

Adda Hilden og Jytte Larsen (red.): *Når baner brydes. Et pilotprojekt om 1920'erne til Dansk Kvindebiografisk Leksikon*. (Statsbiblioteket i Århus, 1994). 145 s., 165 kr.

Bogen er tung læsning. Om kvindesag, Dansk Kvindesamfund, Danske Kvinders Nationalråd, kvindelige akademikere, kvinder i arbejderbevægelsen og meget andet. De solide kapitler afbrydes af enkelttilfælde, hvorved man kommer bort fra emnet, men meget er velskrevet, og meningen er god. Bogens baggrund er den kendsgerning, at kun fem procent af biografierne i *Dansk biografisk leksikon* handler om kvinder, og skriftet er en forløber for et kvindebiografisk leksikon.

Fire kvinder ses uden på bogen: kredslæge Margrete Glud, uhyre mandhaftig, og når man nu netop er kvindesagskvinde. Helga Sehested, forkæmper for kvinder i landbruget, og Hulda Pedersen, lærer og foregangskvinde for seksualundervisning og husholdningsuddannelse, venlige, gammeldags damer ud fra billederne at dømme. Og Jo Jacobsen, gift med og skilt fra den store bryggers barnebarn, smuk, yndig og sådan som man i sin barndom har forestillet sig maharajaens yndlingshustru. Jo Jacobsen ville ikke bare være sin mands hustru, hun lod sig uddanne som psykoanalytiker (i udlandet) og gjorde

en indsats for kvinder og børn. Glimrende mennesker ifølge de loyale og velskrevne biografier, men var de mon blevet omtalt, hvis det havde været mænd? Den første mandlige kredslæge f.eks.?

Nu var det jo en uretfærdighed, at kvinder først fik adgang til universitetet i 1878 og stemmeret i 1915, og kampen for ligeløn og ligestilling er sandelig ikke ført til ende. På internationalt plan var Margaret Thatcher et særtilfælde, nu ses kun (næsten kun) solide jakkesæt, og herhjemme har vi knap forvundet vores glæde over den første kvindelige nationalbankdirektør, der samtidig har bevaret sin kvindelighed, hvilket man ikke skal foragte.

Kvinder i arbejderbevægelsen, kvindelige kontorister og kvinder i Post- og Telegrafetaten har haft meget at slås med, og mange har set surt til de kvinder, der ville forene et udearbejde med ægteskab og børn.

Kvindelige kunstnere har altid været en undtagelse, og disse savnes ikke i *Dansk biografisk leksikon*. Men dette udkom sidst i 1984, og man kan derfor se frem til en beskrivelse, der går frem til nutiden, også fordi begavede og betydelige kvinder er mindre usynlige end i 1920'erne.

Det planlagte værk skulle komme i år 2000.

Ny Paludan-Müller

Willy Dähnhardt und Birgit S. Nielsen (Hrsg.): *Exil in Dänemark. Deutschsprachige Wissenschaftler, Künstler und Schriftsteller im dänischen Exil nach 1933*. (Westholsteinische Verlagsanstalt Boyens & Co., 1993). 731 s., 460,25 kr.

Bogen er en tysksproget udgave af afdøde professor Steffen Steffensens 650 sider store samleværk fra 1986, *På flugt*

fra Nazismen. Tysksprogede emigranter i Danmark efter 1933, som blev anmeldt i *Historie* 17, 1987-89, s. 118f. Idet der generelt skal henvises til denne anmeldelse, skal det bemærkes, at der er tale om en væsentligt revideret og forøget udgave, der i de enkelte bidrag og deres litteraturoversigter inddrager det seneste tiårs forskning om de tyske emigranter. Udgivernes indledning om Danmark som asylland (s. 14-54) er væsentlig omarbejdet med henblik på informationsbehovet om de danske rammebetingelser hos de tysksprogede læsere. Endelig er der kommet ti nye artikler ind, mens fire mindre bidrag i den danske udgave er gledet ud.

Initiativet til den tyske udgave, der er støttet af en række danske fonds og af den slesvigholstenske regering, opstod i forlængelse af Det kongelige Biblioteks udstilling om exilerede tyske kunstnere, som i 1988 under titlen *Geflüchtet unter das dänische Strohdach. Schriftsteller und bildende Künstler im dänischen Exil nach 1933* blev omplanted til Kiel. Allerede dengang blev der udgivet en ganske omfattende publikation på 239 sider med samme titel, men altså kun omhandlende forfattere og billedkunstnere. Og naturligvis med en mindre udførlig behandling, end de har kunnet få i den foreliggende bog, der samtidig også rummer 300 sider om musikere, journalister og (især) videnskabsmænd og -kvinder.

Der er fortsat tale om et uegalt værk, hvor de 34 bidragsyderes artikler spænder fra Johan Bentzons 11/2-sides blåbogs-agtige omtale af saxofonisten Sigurd Rascher til Hans Chr. Nørregaards næsten 60 sider lange, forskningsbaserede artikel om Bertolt Brecht og Danmark. Men det rummer vægtige bidrag om nazi-tidens flygtninge og det officielle og private Danmarks modtagelse af dem. Så det er fortjenstfuldt, at det er blevet gjort tilgængeligt for et tyska-